

Homilie při mši svaté

o 2. neděli adventní

Úvod

*„Tehdy se objeví kořen Jesse jako znamení národům;
pohané ho budou hledat a jeho sídlo bude slavné.“*

(Iz 11,10, srov. první čtení)

Moji milovaní!

To byla slova, která pronesl z Hospodinova pověření izraelský prorok Izajáš již v osmém století před narozením Krista. Zapsána byla až po návratu z babylonského vyhnanství, tedy po roce 529 před naším letopočtem.

První část knihy Izajáš se nezabývá jenom osudy vyvoleného národa, ale opakovaně přináší naději i neobřezaným, nežidům: *„Pohané ho budou hledat a jeho sídlo bude slavné.“* Strhující poselství. Tedy vůbec není vyloučeno, že by i pohané mohli za určitých okolností obdržet podíl a společenství v Božím království.

Výklad

Abychom se vyvarovali nedorozumění, zopakujme si ještě jednou, že výraz „pohané“ neoznačuje v písmech Starého zákona nevěřící či neznabohy. Jedná se jednoduše o ty, kteří nepatřili do židovského národa. Přesně o nich hovořil Bůh ústy Izajášovými: *„Pohané budou hledat Hospodina a jeho sídlo bude slavné.“*

Pro běžného Izraelce byla spása pohanů těžko myslitelná. Proč by se židé jinak tak důsledně, až na malé výjimky, oddělovali od čehokoli pohanského? Vskutku, smíme pochybovat o tom, zda slovům onoho velkého proroka rozuměli. *„Pohané budou hledat Hospodina a jeho sídlo bude slavné.“*

Pán Ježíš Kristus, potomek Davidův, Jákobův a Abrahamův, tedy ten nejušlechtilejší plod vyvoleného národa svým tělem překonal propast, která zela mezi židy a pohaný. Matouš, Marek i

Lukáš svorně dosvědčují, že se chrámová opona roztrhla vpůli, odshora až dolů (*Mk 15,38* a par *Mt* a *Lk*). Svatý apoštol Pavel vtom vidí jasný symbol:

(...) v Kristu Ježíši jste se nyní vy, kdysi vzdálení, stali blízkými pro Kristovu prolitou krev. V něm je náš mír, on dvojí spojil v jedno, když zbořil zeď, která rozděluje a působí svár. Svou obětí odstranil zákon ustanovení a předpisů, aby z těch dvou, z žida i pohana, stvořil jednoho nového člověka, a tak nastolil mír. Oba dva usmířil s Bohem v jednom těle, na kříži usmrtil jejich nepřátelství. (*Ef 2,13-16*)

Pavel, jak vysvětluje hlavně z listu Galaťanům, se nikterak nestyděl za to, že je židovského původu, ale také pochopil, že spása se zakládá na něčem jiném, na víře.

Křesťané se postupně, s jistým váháním a opatrností holubice, otevírali pohanské vzdělanosti.

(...) rané křesťanství učinilo odvážný a očištný krok, když se rozhodlo pro Boha filozofů proti bohům náboženským. Na otázku, kterému z bohů odpovídá Bůh křesťanský, je-li to snad Zeus nebo Hermes či Dionysos anebo některý jiný, následovala odpověď: Žádnému z nich. Žádnému z bohů, které vy vzýváte, ale jedině a výhradně tomu, kterého vy nevzýváte, onomu Nejvyššímu, o němž hovoří vaši filozofové. Raná církev rázně odsunula celý kosmos antických náboženství stranou, celý jej pokládala za klam a zaslepenost a svou víru vykládala takto: Nic z toho my neuctíváme a nemáme na mysli, říkáme-li Bůh, nýbrž pouze samo bytí, to, co filozofové odhalili jako základ všeho bytí, jako Boha nade všemi mocnostmi – jedině toto je náš Bůh.¹

Starověká filozofie a křesťanství

Křesťané v římské říši nebyli trestáni za to, že uctívali Boha, ale za to, že bohy neuctívali. Zápisy ze soudních procesů s křesťany, tzv. „akta mučedníků“, to dostatečně dokládají.

„Atheismus“, tedy popírání či neúcta vůči bohům, patřil mezi nejhorší útoky proti soudržnosti státu. Řečník Cicero (106 př. Kr. – 43 po Kr.), který žil na přelomu našeho letopočtu, pokládal víru v bohy za výsadní znak lidskosti:

[Cituji] Kromě člověka není živočicha, který by měl nějaké poznání Boha; mezi lidmi není však národa ani vzdělaného, ani divokého, který by, i když neví, jakého Boha mítí sluší, nepoznával, že nějakého mítí třeba.²

Z ateismu byli leckdy obviňováni i někteří pohanští filozofové. Nespokojili se totiž s primitivními představami o bozích: Zdráhali se klanět modlám podobajícím se krásnému mladíkovi nebo urostené krávi. Hnusili si bohy oddávající se podle bájí potupným činům: bezostyšně

¹ Srov. JOSEPH RATZINGER – BENEDIKT XVI., *Úvod do křesťanství* (Studium), Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2007, 94.

² CICERO, *O zákonech* I,8,24.

kradoucím, cizoložícím anebo navzájem se podvádějícím. Kromě Herakleita uveďme filozofa Xenofana (narozen roku 575 př. Kr.), z jehož díla si přečteme jediný výmluvný zlomeček:

Jeden Bůh, největší před bohy a lidmi,
není smrtelníkům podobný představou ani myšlenkou

Antičtí filozofové měli však i jiné přednosti:

1. O moudrosti nejenom mluvili, ale také dokázali o nevyslovitelném mlčet. Žáci platonské či aristotelské školy nesvěřovali „cizím“ ty pravdy, o nichž rozjímali pod vedením svých učitelů.
2. Shlukovali se až na malé výjimky do filozofických škol a vytvářeli mezi sebou společenství hledačů pravdy pod vedením zkušeného mistra.
3. Správný filozof vynikal nejenom jazykem, ale i svými mravy. Seneca horoval pro obnovu zhýralé římské společnosti. Jiní holdovali chudobě jako Diogenés: bydlel v sudu a vlastnil jen misku, v níž si nabíral vodu. Nepřipomíná vám trochu Jana Křtitele Předchůdce Páně?

V tom všem nemohli být učedníkům Ježíše Krista nesympatičtí. „*Kdo není proti nám, je pro nás.*“ (Mk 9,40)

1. I křesťané si byli vědomi, že Bůh se nedá vypovědět a je lepší před ním v posvátné bázni umlknout. Nesvěřovali se s nepokřtěným o tom, jak probíhají jejich bohoslužby. Svatý Ambrož v Miláně v této souvislosti často opakoval Ježíšova neoblomná slova: „*Neházejte perly sviním.*“
2. Ani křesťané si víru nehýčkali jednotlivě, osamoceně, ale prožívali ji ve společenství ostatních pokřtěných, a to pod vedením právoplatných představených. Vysvětlujte do dnes mnoha katolíkům důchodového věku. *Proč bych chodila do kostela v takové zimě, když mám doma Rádio Proglas a tam si tu mši poslechnu?*
3. Křesťané žili podle Kristova příkladu a slov: „*Strom poznáš podle ovoce.*“ Než byl někdo připuštěn ke křtu, byl podroben dlouhému několikaletému zkoumání a přísnému přezkoušení nejenom v otázkách věrouky, ale i mravů. Voják, herec ani gladiátor nemohli být obmyti vodou křtu, dokud se svého zaměstnání nezřekli.

Už svatý Jan používá ve svém evangeliu pojmů převzatých ze starořecké filozofie. Nazývá například Božího Syna Slovem, „*skrze něž všechno bylo stvořeno*“ (Prolog). A dodává křesťanskou novinku: „*Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi*“ (tamtéž).

Filozofické snažení chtěl skloubit s evangeliem už sv. Justin ve druhém století: Otevřel v Římě první křesťanskou filozofickou školu, která fungovala až do roku 162, kdy byl její zakladatel popraven.

Byl jsem překvapen nad tím, jak křesťané rádi znázorňovali na kamenných rakvích v katakombách Ježíše Krista: Představte si, že býval oblečen jako římský filozof v tóze s pergamenem v ruce! On, Boží Slovo, nám totiž přinesl v evangeliu pravou moudrost.

Sluší se zmínit také sv. Klementa, který ve druhém století v egyptské Alexandrii usiloval o průnik mezi antickou vzdělaností a křesťanským Zjevením.

Zlatým věkem křesťanské filozofie bylo čtvrté a páté století, kdy už svobodná církev formulovala na všeobecných koncilech za pomoci filozofického jazyku a logiky lépe svou nauku. Pokřesťanštělé filozofii vděčíme za to, že dnes říkáme bez mrknutí oka následující pravdy:

Je jeden Bůh ve třech osobách.

Boží Syn má dvě přirozenosti, lidskou a božskou.

Tyto přirozenosti nejsou smíšeny atd.

Sluší se ale také připomenout, že církev vše, co pocházelo z pohanství podrobovala kritické analýze. Uvedme si příklad u římských stoiků, kteří doporučovali sebevraždu, není-li člověku možno čestně žít.

Velký křesťanský učenec Severní Afriky jménem Tertulián dokonce pochyboval o užitečnosti zabývat se pohanskou filozofií: „*Co mají společného Athény s Jeruzalémem? A co Akademie s církví?*“³

Proti nejedné tezi filozofů se křesťané důrazně postavili; převážně si však církev antické filozofie vážila, především Platonovy, Plotinovy a Aristotelovy, a v průběhu dějin na ni moudře navazovala. Filozofie se tak stala užitečnou a vítanou pomocnicí teologie.

Závěr

Pohané podnikli mnoho obdivuhodných pokusů, jak se dopátrat Boha. Nelhal Izajáš, když prorokoval: „*Pohané ho budou hledat.*“ Nežidé prahli po hlubokých náboženských pravdách. Vedle zvláštních, tajemných náboženství, kterým říkáme „*mysteria*“, si zaslouží naši úctu hlavně antičtí filozofové. Spása nemůže vyplynout z našich sebelepších snah. Je trofejí získanou za krev Ježíše Krista, Syna Božího, syna Davidova. Vždyť i sám velký filozof Pythagoras při svém nezměrném důvtipu si to uvědomoval, když pokorně prohlásil:

Jest jasné, že člověk má činit, co je Bohu milé, ale nelze toho člověku poznati jinak, než zjeví-li mu to Bůh sám.

Pokloňme se tedy při této mši svaté Pánu, který se nám po dobách tápání dal nalézt.

³ Srov. TERTULLIANUS, *De praescriptione haereticorum* VII, 9: *Sources chrétiennes* 46, 98.